

V poslednom období venuje odborná botanická verejnosť stále väčšiu pozornosť nepôvodným druhom rastlín, ktoré sa k nám dostali v minulosti najmä z Ázie a Ameriky ako okrasné, prípadne medonosné rastliny.

Mnohé z nich čoraz rýchlejšie a intenzívnejšie osidlujú a zaburiňujú rozsiahle plochy nielen v mestách, ale i vo voľnej prírode. Svojím inváznym správaním vážne ohrozujú naše pôvodné druhy raslin a ich spoločenstvá, pretože ich vytlačujú zo svojich stanovišť.

K najnebezpečnejším patria tie, ktorých konkurenčné vlastnosti bránia v prítomnosti našim domácim druhom. Najznámejšie z nich sú **pohánkovec japonský** (*Fallopia japonica*), **netýkavka žliazkatá** (*Impatiens glandulifera*), **netýkavka malokvetá** (*Impatiens parviflora*), **zlatobyľ obrovská** (*Solidago gigantea*), **bolševník obrovský** (*Heracleum mantegazzianum*) a ďalšie. Postupným rozširovaním a osídľovaním stále väčších plôch zapríčínujú rozsiahle zmeny v druhovom zložení celých ekosystémov.

Problematika týchto druhov sa netýka len špecialistov - botanikov, pracovníkov ochrany prírody, či vedeckých ústavov a vysokých škôl, ale nás všetkých.

Z tohoto dôvodu sme sa rozhodli postupne predstavovať verejnosti jednotlivé v prírode nepôvodné, invázne druhy rastlín a upozorňovať na možné nepriaznivé dôsledky ich pestovania a ďalšieho zámerného rozširovania.

BOĽŠEVNÍK OBROVSKÝ *HERACLEUM MANTEGAZZIANUM* Sommier et Levier

Syn.: *Heracleum giganteum* Hornem.
H. speciosum Weinm.

Bolševník obrovský sa dostal do Európy ako okrasná rastlina v 19. storočí, z oblasti západného Kaukazu.

Vzhľadom na svoje vzrastové vlastnosti dostal aj príliehavé pomenovanie. Táto dvojročná až trváca rastlina dorastá do výšky 200 až 500 cm. Okolík bielych kvetov s priemernou šírkou 50 cm má 50 - 150 okoličkov. Kvitne od júla do augusta.

Okrem okrasných záhrad a parkov sa na území Slovenska vyskytuje najmä na antropogénnych stanovištiach, najčastejšie popri cestách a tokoch. Pretože ide o druh s výraznou vitalitou, rýchlym rastom, tvorbou veľkého počtu semien a nedostatkom prirodzených nepriateľov, veľmi rýchlo a nebezpečne sa rozširuje na stále nové lokality. Patrí k druhom, ktoré ohrozujú nielen zloženie prirodzených stanovišť, ale pri kontakte dochádza i k vážnym zdravotným problémom. Z uvedených dôvodov je jeho likvidácia nevyhnutná, pričom treba dodržiavať všetky odporúčané bezpečnostné opatrenia.

ZLATOBYĽ OBROVSKÁ *SOLIDAGO GIGANTEA* Aiton

Trváca bylina pôvodom zo Severnej Ameriky. Dostala sa k nám ako okrasná a medonosná rastlina.

Dorastá do výšky 50 - 250 cm. Má holé, sivozelené, dolu červenkasté byle, so striedavými, na okraji zubatými listami. Súkvetie tvoria úbory drobných žltých kvetov, usporiadaných do hustých chocholikatých metlín. Kvitne od konca augusta do septembra.

Vskytuje sa najmä na synantropných stanovištiach takmer celého Slovenska, ale možno ju nájsť i v prirodzených typoch spoločenstiev. Rýchlo a ľahko osídľuje nevyužívané plochy alebo plochy vytvorené človekom.

Príbuznými druhmi sú zlatobyľ kanadská (*Solidago canadensis*) a zlatobyľ najvyššia (*S. altissima*), pochádzajúce tiež zo Severnej Ameriky. K nám sa dostali ako okrasné rastliny. Od zlatobyle obrovskej sa líšia tvarom listov a ich usporiadaním na byli, chlpatosťou byle aj rubovej strany listov.

Úspešnosť likvidácie týchto druhov je spojená so znižovaním počtu ruderalných stanovišť. Prevenciou proti ich šíreniu je najmä nevytváranie vhodných nových stanovišť a obmedzenie ich pestovania z okrasných dôvodov.

NETÝKAVKA MALOKVETÁ *IMPATIENS PARVIFLORA* DC.

Netýkavka malokvetá sa do Európy dostala v prvej polovici 19. storočia zo severovýchodnej Ázie. Za pomerne krátky čas splanela z botanických záhrad a začala sa intenzívne šíriť do synantropných aj prirodzených spoločenstiev. Rozšírená je už takmer po celom Slovensku. Vyskytuje sa v pobrežnej vegetácii, v krovinách, v podraste lesov, na okrajoch ciest, ale i na zbořeniskách, či v mestských parkoch a v záhradách.

Netýkavka malokvetá je jednoročná bylina vysoká niekedy aj 100 cm. Má holú jednoduchú alebo rozkonárenú byľ. Listy sú striedavé, kvety drobné, nenápadné, bleďozlté. Dolný kališný listok je predĺžený do rovnej ostrohy. Plod je tobolka, ktorá po dozretí prudko puká a vymršťuje semená.

Keďže vo väčšine oblastí je už celkom tento druh zdomácneny i napriek masovému výskytu sa už o jeho likvidácii neuvažuje.

Vydala Štátna ochrana prírody SR Banská Bystrica
v roku 2008 ako štvrté vydanie.
Text: RNDr. Alžbeta Cvachová a RNDr. Ema Gojdičová.
Foto: Beáta Reinartová
Náklad: 4.000 výtlačkov

NETÝKAVKA ŽLIAZKATÁ *IMPATIENS GLANDULIFERA* Royle

Syn.: *Impatiens roylei* Walp.

Jednoročná, až 200 cm vysoká bylina so 4 cm veľkými, tmavoružovými kvetmi, pôvodom zo subtropických oblastí západných a stredných Himaláji, Kašmíru a Nepálu. K nám sa dostala začiatkom tohto storočia ako okrasná a medonosná rastlina.

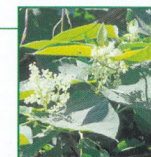
Zo záhrad prenikol tento druh aj do voľnej prírody. Nekontrolovateľne sa šíri pozdĺž vodných tokov a vo vnútri lužných lesov. Peniká aj na podmačaná nelesné stanovišťa a poloruderálne plochy. Na území Slovenska sa už vyskytuje takmer vo všetkých fytogeografických oblastiach.

Na niektorých územiach vytvára také plošné zárasty, že na ich odstránenie nebude dostatok finančných, fyzických ani iných prostriedkov. Tam, kde sa tento druh už raz vyskytne, obsadí v priebehu krátkeho času rozsiahle plochy.

Dnes už nie je žiaduce jeho pestovanie v parkoch a záhradách, pretože predstavuje značné nebezpečenstvo pre tie oblasti na Slovensku, kde sa doteraz ešte nevyskytuje.

POHÁNKOVEC JAPONSKÝ *FALLOPIA JAPONICA* (Houtt.) Ronse Decr.

Syn.: *Reynoutria japonica* Houtt.
Pleuropterus cuspidatus (Siebold et Zucc.) H. Gross

Trváca, dvojdomá rastlina pôvodom z východnej Ázie, ktorá vytvára na miestach svojho výskytu rozsiahle nepreniknuteľné porasty krovitého vzrastu s výškou viac ako 100 cm. Vyznačuje sa vajcovitými, celistvookrajovými listami, na báze spravidla uťatými alebo zaokrúhlenými. Kvety sú biele, drobné, usporiadané vo zväzkovitých previsnutých paklasoch. Pestuje sa ako okrasná rastlina v parkoch, záhradách, na voľných priestranstvách v mestách i obciach, tiež aj ako krmivo pre zver. Na Slovensku ho môžeme vidieť pozdĺž tokov a ciest, na synantropných stanovištiach, v intravilánoch miest a obcí.

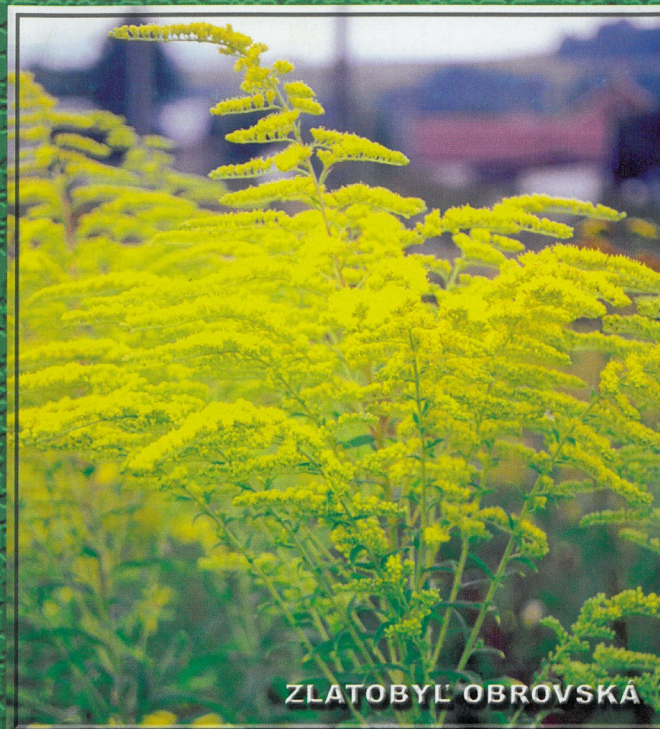
Agresivita, akou sa tento druh v súčasnosti šíri vzbudzuje nielen rešpekt, ale i obavy, pretože úvahy o jeho likvidácii sú pesimistické, a preto plochy osídlené týmto druhom dosahujú čoraz väčšiu rozlohu. Rozmnožuje sa rýchlo podzemkami, ale aj ich fragmentami.

Preto je nevyhnutné pristúpiť k urýchlenej obnove pôvodnej vegetácie na stanovištiach dotknutých antropogénnou činnosťou a zakázať jeho zámerné rozširovanie pestovaním.

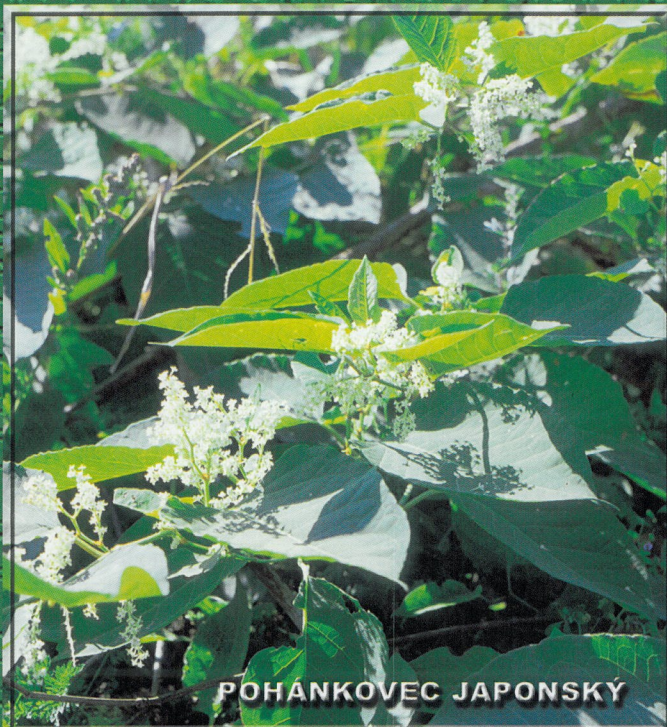
INVÁZNE DRUHY RASTLÍN NA SLOVENSKU 1

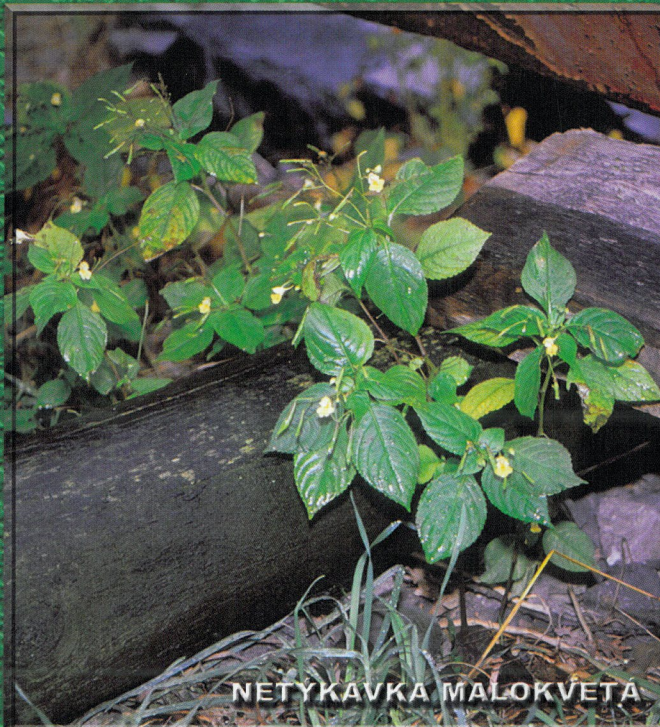
NETYKAVKA ŽLIAZKATÁ

ZLATOBYL OBROVSKÁ

POHÁNKOVEC JAPONSKÝ

NETYKAVKA MALOKVETA

BOLŠEVNÍK OBROVSKÝ

ŠTÁTNA OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BANSKÁ BYSTRICA